

طراحی مدلی برای تبیین تأثیر نیروهای جهانی شدن بر فراگرد سیاستگذاری بازرگانی خارجی ایران

محمود مولی نژاد*

عضو هیئت علمی سازمان پژوهش‌های عملی و صنعتی ایران

مهدی نداف^۱

استادیار گروه مدیریت دانشگاه شهید چمران اهواز

بهروز موسی زاده^۲

کارشناس ارشد مدیریت بازرگانی دانشگاه شهید چمران اهواز

تاریخ پذیرش: ۹۰/۱۲/۷

تاریخ دریافت: ۸۹/۱۰/۷

چکیده

حوزه بازرگانی خارجی از جمله مهم‌ترین بخش‌های اقتصادی جوامع محسوب می‌شود. سیاستگذاری دولت در این حوزه شامل ارایه طرح‌های بلند مدت و میان مدت جهت هدایت فراگرد تصمیم‌گیری در مواردی نظیر صادرات، واردات و سرمایه‌گذاری خارجی است که به منظور حضور اثربخش و کارآمد کسب و کارها (دولتی و غیر دولتی) در بازارهای منطقه‌ای، بین‌المللی و جهانی صورت می‌پذیرد. از سوی دیگر، در سه دهه اخیر پدیده جهانی شدن تأثیرات شگرفی در ابعاد اقتصادی، سیاسی و فرهنگی بر جوامع داشته است و رویدادهای توسعه را به شکل‌های گوناگون و متفاوت متأثر نموده است. در این تحقیق، مدلی برای تبیین این تأثیرها در حوزه بازرگانی خارجی جمهوری اسلامی ایران ارایه شده است. وزارت بازرگانی نیز به دلیل نقش محوری در دولت ایران، جهت سیاستگذاری بازرگانی خارجی به عنوان جامعه آماری انتخاب گردید. نتایج به دست آمده نشان می‌دهند نیروهای جهانی شدن در سه بعد اقتصادی، سیاسی و فرهنگی بر فراگرد سیاستگذاری بازرگانی خارجی موثر بوده‌اند و در مراحل گوناگون این فراگرد شامل برنامه‌ریزی، اجرا و کنترل رفتارهای مشارکت‌جویی، اعتمادزایی و تعهدپذیری را به دنبال خواهند داشت.

Mousazadeh13@gmail.com

(* - نویسنده مسئول):

۱- این مقاله مستخرج از رساله دکتری مدیریت است.

۲- نویسنده عهده دار مکاتبات

واژگان کلیدی: بازرگانی خارجی، سیاستگذاری تجاری، جهانی شدن، وزارت بازرگانی

Developing a Model to Explain Globalization Impacts on Trade Policymaking Process of I.R. Iran

Mahmoud Moulaneghad

Faculty Member of Iranian Research Organization for Science and Technology (IROST)

Mahdi Nadaf

Assistant Professor of Management, Shahid Chamran University (SCU) of Ahvaz

Behrouz Mousazadeh

M.Sc in M.B.management, Shahid Chamran University (SCU) of Ahvaz

Abstract:

Trade policy is one of the most important segments of a nation-state economic policy. The public policymaking in the segment includes developing long and mid-term plans to direct the decision making process on export, import and foreign investment in a country, by which businesses (either private or public) will be able to perform more effectively in international level and foreign marketplaces. On the other hand, in recent three decades globalization forces of economic, political and cultural scales have great impacts on the societies in different ways. In the paper, a model has been suggested to explain the impacts on trade policymaking process of I.R. Iran. Ministry of Commerce, however, was attained as the research source of data, due to the main role of the ministry on trade policy of Iran. The results indicate that economic, political and cultural forces of globalization have great impacts on trade policymaking process and probably would improve level of participation in planning and enhance trust and commitment of policymakers to the policy network.

Key words: Trade, Trade Policymaking, Globalization, Ministry of Commerce

۱-مقدمه

بررسی مدل‌های سیاستگذاری جامعه نمونه، از جمله رویکردهای تخصصی مناسب برای مطالعه و تحقیق درباره فراگردهای مدیریتی کلان از دیدگاه استراتژیک به حساب می‌رود. در واقع سیاستگذاری حکومت در بخش‌های گوناگون اقتصادی، سیاسی و فرهنگی-اجتماعی نوع رویکرد استراتژیک مدیران و رهبران جامعه را برای حل مسایل و مشکلات عمومی نشان می‌دهد. وظیفه سیاستگذاری حکومت در ابعاد سیاسی و فرهنگی هر جامعه شامل حوزه‌های بسیار خاص

حاکمیتی، نظیر مباحث امنیت ملی و سیاست خارجی در بعد سیاسی، یا مواردی نظیر بهداشت و درمان و آموزش عمومی در بعد فرهنگی بدیهی و واضح به نظر می‌رسند و تفاوت زیادی در آرای اندیشمندان سیاستگذاری برای میزان ورود و دخالت حکومت‌ها در این ابعاد ملاحظه نمی‌شود. اما در بعد اقتصادی و به طور خاص بازرگانی خارجی، تفاوت زیادی در جوامع به لحاظ چگونگی سیاستگذاری به چشم می‌خورد. برای مثال، در کشورهای توسعه یافته ای نظیر ژاپن یا ایالات متحده امریکا اصول کلی و اساسی بازار آزاد به طور نسبی پذیرفته شده است و طبیعتاً سیاستگذاری حکومت‌ها نیز در این حوزه‌ها بسیار محدود می‌گردد و تا میزان ارایه خطوط راهنمای کلی تصمیم‌گیری تنزل می‌یابد.

اما در جوامعی نظیر ایران که سیطره گسترده حاکمیتی در ابعاد گوناگون اقتصادی، سیاسی و فرهنگی جامعه دیده می‌شود و به خصوص در بعد اقتصادی، رویکرد اقتصاد دولتی در پیش گرفته می‌شود، واضح است که اهمیت نقش‌های سیاستگذاری از ابعاد سنتی حاکمیت نظیر امنیت ملی یا آموزش عمومی فراتر می‌رود و دخالت حاکمیت در اقتصاد نیز ضرورت می‌یابد. بنابراین روشن است مطالعه فراگردهای سیاستگذاری در بعد اقتصادی به طور عام و بازرگانی خارجی به طور خاص، از همان اهمیت سیاستگذاری در ابعاد سیاسی و فرهنگی برخوردار است. ذکر نکته دیگر در این باب لازم است که سیاستگذاری حکومت در بعد اقتصادی به دلیل ماهیت خاص آن، از پیچیدگی کمتری نسبت به ابعاد سیاسی و فرهنگی برخوردار است. زیرا پدیده‌ها و رویدادهای اقتصادی عموماً در لایه‌های بیرونی وقایع اجتماعی و در زمان نسبتاً کوتاه تری رخ می‌دهند و قابلیت کمی شدن بیشتری دارند. حال آن که پدیده‌های سیاسی و فرهنگی ریشه‌های بسیار عمیق در بافت جامعه داشته و در زمانی طولانی و به آهستگی رخ می‌نمایند؛ به گونه ای که تشخیص آنها به سادگی پدیده‌های اقتصادی و بازرگانی نیست. در کنار همه این عوامل باید به این نکته دقیق و ظریف نیز اشاره نمود که تفکیک ابعاد اقتصادی، سیاسی و فرهنگی پدیده‌ها و رویدادهای جامعه صرفاً با هدف ارایه تحلیل جامع‌تر و ایجاد درک بهتر نسبت به موضوع انجام می‌شود و اصولاً بررسی پدیده‌های جاری در هر جامعه ای نمی‌تواند یک بعدی صورت پذیرد و تلاش در این باب چیزی جز کاستی‌گرایی نصیب محقق نمی‌نماید.

از سوی دیگر، ملاحظه می‌شود فراگرد سیاستگذاری در ابعاد گوناگون از رویکردهای سنتی گذشته، شامل نقش‌های مسلط و بی‌جایگزین حاکمیتی خارج گشته و امروزه بازیگران بسیاری را

در کنار خود ملاحظه می‌نماید. طیف این بازیگران نیز از مرزهای ملی فراتر می‌رود و امروزه جوامع به نوعی خود را در معرض ادغام‌ها و یکپارچگی‌های بین‌المللی و جهانی می‌بینند. پدیده جهانی شدن در ابعاد گوناگون جوامع را به شکل‌های متفاوت، تحت تأثیر قرار می‌دهد و از جمله مهم‌ترین این تأثیرها، نفوذ این پدیده در بافت حاکمیتی و مدیریتی جوامع است که به شکل سیاستگذاری عمومی رخ می‌نماید. آن‌چه در این تحقیق بدان پرداخته شده است در واقع بررسی گوشه‌ای از این تأثیر در حوزه‌ای خاص در اقتصاد جامعه ایران (حوزه بازرگانی خارجی) است.

۱- بیان مسأله تحقیق

بررسی‌های اکتشافی اولیه نشان می‌دهند حوزه بازرگانی خارجی در جامعه فعلی ایران با برخی تنگناها و معضلات مدیریتی از دیدگاه کلان و استراتژیک مواجه است. برای مثال، می‌توان به سطح (کمیت) و عمق (کیفیت) روابط تجاری ایران با سایر کشورهای نگاهی گذرا افکند. در این بخش مشاهده می‌شود علی‌رغم پتانسیل‌های بسیار زیاد، متأسفانه کمیت و کیفیت روابط تجاری ایران با سایر کشورها از پایین‌ترین سطح برخوردار بوده و از حدود موافقت‌نامه‌های ترجیحی تعرفه بالاتر نمی‌رود. جدول (۱) سطوح تکاملی روابط تجاری کشورها را نشان می‌دهد.

جدول (۱): انواع همکاری‌های اقتصادی و بازرگانی،

مراحل و خصوصیات هر مرحله						مراحل همکاری
سیاست‌های پولی و مالی هماهنگ که به وسیله یک اداره مرکزی تعیین شود	سیاست‌های پولی و مالی هماهنگ و نرخ ارز ثابت	حرکت آزاد عوامل تولید	داشتن موانع تجاری خارجی مشترک	حذف کامل موانع تجاری بین‌اعضا	کاهش موانع تجاری بین‌اعضا	
					***	موافقتنامه ترجیحی تجارت
				***	***	ناحیه آزاد تجارت
			***	***	***	اتحادیه گمرکی
		***	***	***	***	بازار مشترک
	***	***	***	***	***	اتحادیه پولی
***	***	***	***	***	***	اتحادیه اقتصادی

مأخذ: (promethium, 2002: 162)

نظر به اهمیت حوزه بازرگانی خارجی در توسعه اقتصادی هر جامعه ای، و با عنایت به این که این حوزه عمدتاً از زیر مجموعه های بخش اقتصادی جوامع محسوب می شود، و در جامعه کنونی ایران، حکومت نقش بسیار پررنگ و برجسته ای در اقتصاد ایفا می نماید، می توان چنین نتیجه گیری نمود که هر گونه مطالعه علمی دقیق در حیطه سازوکارهای مدیریتی حاکمیت در ابعاد گوناگون می تواند جنبه ای از مشکلات و مسایل موجود در جامعه را بررسی نموده و راهکارهای لازم را ارائه دهد. از جمله رویکردهای مطالعه سازوکارهای مدیریتی در حیطه دولت و حاکمیت، بررسی سیستم ها و فراگردهای سیاستگذاری های موجود در آن جامعه است. از سوی دیگر، پدیده جهانی شدن به عنوان یکی از تأثیرگذارترین دستاوردهای اجتماعی بشری، در طی سه دهه گذشته جذابیت های تحقیقاتی زیادی را به سوی خود جلب نموده است. این قضیه مفروض که «پدیده جهانی شدن و همگرایی با نیروهای آن در ابعاد اقتصادی، سیاسی و فرهنگی می تواند به مثابه یکی از پتانسیل های تأثیرگذاری مناسب بر فراگرد سیاستگذاری بازرگانی خارجی عمل نموده و اثربخشی آن را بهبود دهد»، انگیزه ای گردید که در قالب مساله تحقیق، مطالعه حاضر صورت پذیرد. به عبارت دیگر، سؤال اصلی که این تحقیق این سؤال است که نیروهای جهانی شدن چگونه رفتارهای سیستم سیاستگذاری بازرگانی خارجی^۱ را تحت تأثیر قرار می دهند؟

۲- فرضیه های تحقیق

با توجه به روش شناسی تحقیق و الگوی ابتدایی در نظر گرفته شده، می توان فرضیه های تحقیق حاضر را بیان نمود.

فرضیه اصلی: میان همگرایی با نیروهای جهانی شدن و رفتار سیستم سیاستگذاری بازرگانی خارجی رابطه معنی داری وجود دارد.

- **فرضیه ۱:** میان همگرایی با نیروهای اقتصادی جهانی شدن (رقابت جهانی) و رفتار سیستم سیاستگذاری بازرگانی خارجی (مشارکت جویی سیستم، اعتمادزایی سیستم و تعهدپذیری

۱- و سیاست تجاری (Trade Policy) کشورها است؛ دقت شود که این مفهوم، اساساً با Business Policy متفاوت است. در این متن، سیاست و خط مشی و مشتقات آنها، مترادف در نظر گرفته می شوند.

سیستم) رابطه معنی داری وجود دارد.

- **فرضیه ۲:** میان همگرایی با نیروهای سیاسی جهانی شدن (حاکمیت جهانی) و رفتار سیستم سیاستگذاری بازرگانی خارجی رابطه معنی داری وجود دارد.
- **فرضیه ۳:** میان همگرایی با نیروهای سیاسی جهانی شدن (حاکمیت جهانی) و رفتار مشارکت جویی سیستم سیاستگذاری بازرگانی خارجی (مشارکت جویی سیستم، اعتمادزایی سیستم و تعهدپذیری سیستم) رابطه معنی داری وجود دارد.

۳- مبانی نظری

۳-۱- فراگرد سیاستگذاری

الگوها و مدل‌های گوناگونی برای توصیف و تبیین فراگرد سیاستگذاری توسعه داده شده اند و هر کدام نیز نیازمند شرح مبسوطی هستند (alvani and sharifzadeh, 2008: 19-60) اما در این تحقیق از مبانی نظری الگوی مرحله‌ای اکتشافی^۱ به دلیل جامعیت، توسعه بیشتر و حجم نسبتاً بالای مساعدت‌های علمی در مورد آن جهت توسعه مفاهیم پژوهشی مورد نظر استفاده می‌شود. این الگو به زعم (Hupe and Hill, 2006:13) هنوز دارای نفوذ در میان نگرش‌های توصیفی موجود فراگرد سیاستگذاری است.

یکی از اندیشمندان خط مشی، هارولد لاسول^۲ (1951a) را مبدع جهت‌گیری سیاست (خط مشی)^۳ می‌داند (Parsons, 1995: xvi). وی همچنین نتیجه می‌گیرد که هدف لاسول از تبیین سیاست، ادغام دانش در یک رشته فراگیر جهت تجزیه و تحلیل انتخاب‌های عمومی و تصمیم‌گیری و به تبع آن کمک به مردم سالاری جامعه است. لاسول یکی از اولین افرادی بود که فراگرد کلی سیاستگذاری را به طور واضح در قالب مراحل یا فازها بیان نمود. او از این عبارات برای بیان مجموعه‌ای از گام‌های جداگانه و متوالی به لحاظ زمانی از آغاز تنظیم، انتخاب و خاتمه سیاست

۱- منظور این است که در مراحل گوناگون فراگرد خط مشی‌گذاری، مراحل طی شده به گونه‌ای اکتشافی و جستجوگرانه در پی حل مساله بوده و لزوماً توالی علی (Causal) ندارند.

2- Harold Lasswell

3- The Policy Orientation

استفاده نمود. او بعدها (۱۹۵۶) مراحل را به مثابه هفت مرحله فرایند تصمیم‌ارایه کرد: آگاهی، شناسایی، تجویز، استمداد، کاربرد، خاتمه و ارزیابی. در تشریح این مراحل، لاسول این طور بحث می‌نماید که او در پی چهارچوبی برای یک نقشه مفهومی است؛ به گونه‌ای که راهنمایی برای به دست آوردن یک تصویر ذهنی عام تر جهت هرکنش جمعی عمده حاصل شود (Lasswell, 1971:28). از زمان لاسول و مراحل هفت گانه وی، روایت‌های متعددی از این نگرش مرحله‌ای صورت گرفته است؛ به گونه‌ای که در برخی موارد تعداد مراحل کم و زیاد شده‌اند یا برخی مراحل به شیوه‌ای متفاوت تبیین گردیده‌اند. شاید یکی از پیچیده‌ترین الگوی مرحله‌ای اکتشافی توسط درور (۱۹۸۹) توسعه داده شده باشد. وی در تبیین الگوی مد نظر خود سه مرحله اصلی و مجزا برای فراگرد سیاستگذاری در نظر می‌گیرد که عبارتند از مرحله پیش‌سیاستگذاری، مرحله سیاستگذاری و مرحله پس‌سیاستگذاری^۱ (Dror, 1989:163-4). در درون هر مرحله، چهارالی هفت زیر مرحله وجود دارند و در نهایت الگو به هیجده مرحله متوالی بالغ می‌شود. در نوشتارهای متعددی که از زمان دهه ۱۹۷۰ انتشار یافته‌اند مراحل اکتشافی برای ساختار بندی جزئیات فراگرد سیاستگذاری مورد استفاده بوده‌اند.

در این جا قصد آن نیست که تمام این الگوها به تفصیل مورد بحث و بررسی قرار گیرند. چرا که اساس و پایه مد نظر آنها اصولاً ثابت است و فقط در نقطه تمرکز یا شرح و تفصیل تفاوت دارند. الگوی مرحله‌ای اکتشافی با مرحله تعیین دستور کار^۲ آغاز می‌شود. در این مرحله، مشخص می‌شود که چگونه مسایل عمومی گوناگون مورد توجه سیاستگذاران قرار می‌گیرد. سپس سیاست‌های گوناگون در مرحله تنظیم سیاست^۳ جهت مواجهه با مشکل یا مساله عمومی مورد بررسی قرار می‌گیرند و در نهایت در مرحله تصمیم‌گیری^۴، سیاست یا سیاست‌هایی که از خلال تحلیل گفتمان‌ها و روابط بسیار پیچیده و طولانی و گاه فرساینده جامعه هدف، شبکه خط‌مشی و قانون‌های قدرت حاصل شده‌اند، انتخاب گردیده و به صورت قانون در می‌آیند. در این تحقیق،

1- Met policy-making Stage, Policy-making Stage and Post-policy making Stage

2- Agenda Setting

3- Policy Formulation

4- Public Policy Decision-Making

این سه مرحله، برنامه ریزی سیاستگذاری نامیده می‌شود. در مرحله اجرای سیاست^۱، بسته به رویکرد مجریان، طیف وسیعی از ابزارهای سیاست^۲ به کار می‌روند که در یک پیوستار، نشان دهنده میزان و نحوه دخالت^۳ دولت در رفع مشکل عمومی است. این نوع دخالت همواره مورد بحث و جدل میان صاحب‌نظران و اندیشمندان علوم مرتبط (شامل مدیریت و سازمان، اقتصادی، سیاسی) بوده است^۴ و به نظر می‌رسد یکی از شئون مناسب تجزیه و تحلیل این مناقشه، همین منظرگاه باشد. سرانجام در مرحله ارزیابی سیاست^۵، دستاوردهای حاصل از اجرای سیاست‌ها مورد بررسی و نظارت قرار می‌گیرند و از سیاستگذاری نوعی یادگیری حاصل می‌شود. این نوع یادگیری به مثابه بازخور سیستم، سطوح رفع مشکل یا مساله عمومی را نشان می‌دهد^۶ (شکل ۱). باید توجه نمود که حل مسایل و مشکلاتی که در این سطح مطرح می‌شوند، مراتب متفاوتی را از بهبود وضعیت موجود نشان می‌دهند و اندیشه رفع کامل یک مشکل عمومی با اجرای یک دور چرخه خط مشی، توقعی خام و گمراه‌کننده به نظر می‌رسد (شکل ۲).

جهت جمع‌بندی، با توجه به مطالب گفته شده فوق و طبق تعریف مورد نظر این تحقیق، سیاستگذاری بازرگانی خارجی به صورت «فراگرد مدیریت کلان و ملی جامعه شامل برنامه‌ریزی، اجرا و کنترل و ارزیابی طرح‌های گوناگون در حوزه بازرگانی خارجی (اقتصاد بین‌الملل) برای دستیابی به اهداف این بخش» تعریف می‌شود. در این راستا سیاست‌های بازرگانی خارجی نیز شامل رهنمودهای کلان در قانون اساسی، سند چشم‌انداز، سیاست‌های کلی نظام، برنامه‌های بلندمدت پنج‌ساله و برخی قوانین راهبردی موضوعی در حیطه سیاستگذاری بازرگانی خارجی

1- Policy Implementation

2- Policy Instruments

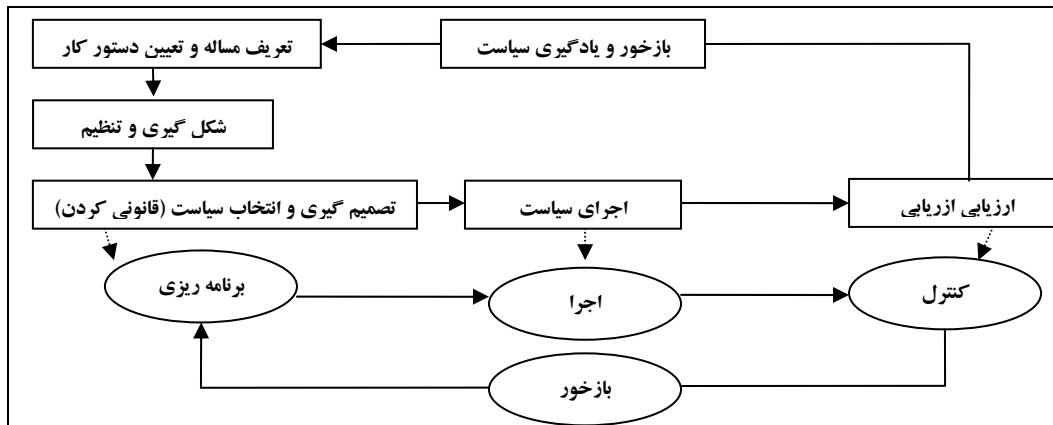
3- Intervention

۴- از این بیان چنین استفاده می‌شود که باید نوعی دخالت دولتی در حوزه‌های گوناگون اقتصادی و بازرگانی مد نظر قرار گیرد. توجه به این امر ضروری است که امروزه لزوم دخالت دولت در اقتصاد جامعه (که خط مشی تجاری مرتبط با آن است) بر صاحب‌نظران و اندیشمندان علوم مرتبط پوشیده نیست و سیر تحول نظریه‌های اقتصادی نیز مویذ این امر است. به ویژه در کشور جمهوری اسلامی ایران به دلیل ریشه‌های تاریخی و فرهنگی بررسی میزان و نحوه دخالت دولت در نظام سیاستگذاری بازرگانی خارجی اهمیت دوچندان دارد.

5- Policy Evaluation

۶- این مراحل، از Howlett, M and M. Ramesh, (۲۰۰۳) اقتباس شده‌اند.

هستند که گاهی اشکال غیررسمی به صورت راهنماهای کلی تصمیم‌گیری دارند، مانند سیاست جایگزینی واردات یا سیاست تجارت جنوب-جنوب یا اشکال رسمی اعلام شده، مانند برنامه‌های توسعه به خود می‌گیرند.

شکل (۱): الگوی مرحله‌ای سیستم سیاستگذاری

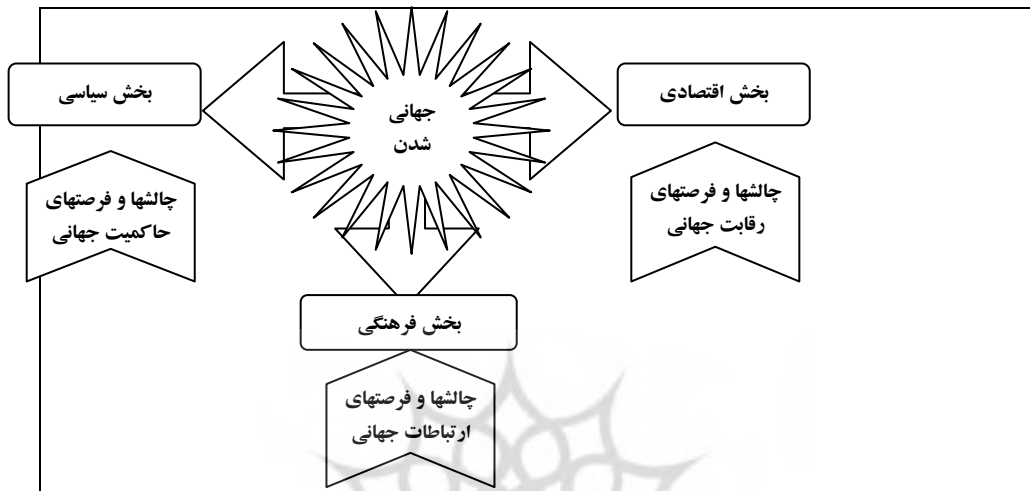

شکل (۲): در سطوح متوالی چرخه خط مشی اهداف بهبود مساله عمومی تحقق می‌یابد

۲-۳ - جهانی شدن

شاخص‌های معرفت‌شناسانه جهانی شدن بسیار گسترده‌اند، اما برای درکی نسبتاً جامع و مانع از این پدیده می‌توان سه بعد اجتماعی جدا اما مرتبط به هم، در جوامع را در نظر گرفت. این سه بعد

شامل ابعاد اقتصادی، سیاسی و فرهنگی هستند. در این تحقیق، از بعد اقتصادی، مهم‌ترین شاخص توصیف‌کننده پدیده جهانی شدن، «رقابت جهانی» در نظر گرفته می‌شود. از بعد سیاسی «حاکمیت جهانی» و از بعد فرهنگی، «ارتباطات جهانی» شاخص‌های تأثیرگذار دیگری هستند که نیروهای جهانی شدن را شکل می‌دهند (شکل ۳). بررسی تأثیر این نیروها بر رفتار سیستم سیاستگذاری بازرگانی خارجی در مدل تحقیق و فرضیه‌ها بیان شده‌اند.

شکل (۳): چالش‌ها (و فرصت‌های) اساسی جهانی شدن در جوامع

بررسی روند سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در ایران

با توجه به پدیده جهانی شدن در شرایطی که بسیاری از کشورهای در حال توسعه توانسته‌اند در دو دهه اخیر با بهره‌گیری از سرمایه‌گذاری‌های مشترک و مستقیم خارجی (FDI)، فرآیند توسعه اقتصادی خود را تداوم و قوت بخشند، سرمایه‌گذاری‌های جذب شده به اقتصاد ایران با توجه به مزیت‌های موجود بسیار نازل است.

میزان سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در جهان در سال ۲۰۰۴ به میزان ۷۱۰ میلیارد دلار بوده که این رقم در سال ۲۰۰۵ به ۹۱۶ میلیارد دلار افزایش یافته است و ایران در سال ۲۰۰۵ فقط توانسته ۳۰ میلیون دلار از ۹۱۶ میلیارد دلار از سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی را جذب کند.

جدول (۲): میزان جذب سرمایه گذاری مستقیم خارجی در ایران

سال	۱۹۹۰-۲۰۰۵	۲۰۰۶	۲۰۰۷	۲۰۰۸	۲۰۰۹
درصد سهم ایران از کل جهان	۰/۰۰۱	۰/۰۰۰۹۵	۰/۰۰۰۰۷	۰/۰۰۰۰۹	۰/۰۰۰۰۲
درصد تغییرات و رشد سرمایه گذاری مستقیم خارجی در ایران	-	۲۵۰	- ۲۷/۴	۲۸	۸۴

مأخذ: <http://data.worldbank.org/indicator>, (2010)

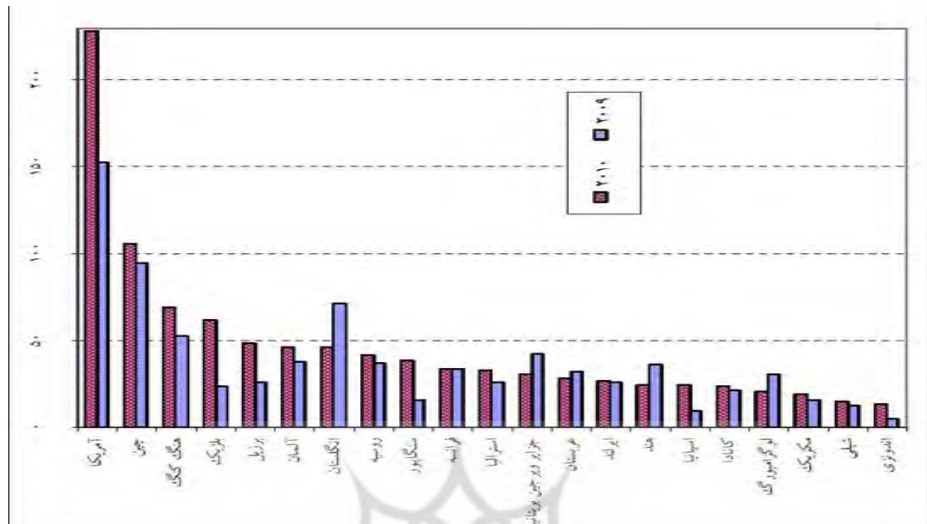
بدین ترتیب کشور ایران در میان ۱۴۱ کشور جهان از رتبه ۱۳۰ در سال ۲۰۰۴ به رتبه ۱۳۳ با سه پله تنزل جای گرفته و تنها ۰/۰۰۳ درصد از سرمایه گذاری مستقیم خارجی در جهان را به خود اختصاص داده است که بیانگر سهم ایران از جریان ورودی FDI در حد بسیار پائین و تقریباً صفر می باشد. همچنین بر اساس گزارش آنکتاد، حجم کل سرمایه گذاری های مستقیم خارجی انجام شده در ایران از سال ۱۹۹۰ تا پایان سال ۲۰۰۹ نیز مجموعاً به ۲۳/۹۸ میلیارد دلار رسیده و در میان ۱۴ کشور خاورمیانه ایران از نظر حجم جذب سرمایه های مستقیم خارجی در این مدت در جایگاه ششم قرار گرفته است. در این منطقه عربستان با ۱۴۷ میلیارد دلار بیشترین رقم و کویت با ۶۰۸ میلیون دلار کمترین رقم را به خود اختصاص داده اند. مقایسه این آمارها نشان می دهد ایران از نظر حجم جذب سرمایه گذاری خارجی فاصله بسیار زیادی با کشورهای منطقه دارد.

جریان سرمایه گذاری مستقیم خارجی

هم زمان با حرکت تولیدهای بین المللی به سمت کشورهای در حال توسعه و در حال گذار، کشورها، شرکت های چند ملیتی نیز برای حفظ توان رقابتی در شبکه تولید جهانی، میزان سرمایه گذاری خود را افزایش دادند. این تغییر الگوی جریان FDI، توسط رتبه بندی جهانی بزرگ ترین دریافت کنندگان سرمایه گذاری مستقیم خارجی نیز مورد تأیید قرار گرفته است. در سال ۲۰۱۰، بیست اقتصاد اصلی میزان سرمایه گذاری مستقیم خارجی، از بین کشورهای در حال توسعه و در حال گذار بوده اند. در حالی که تعداد این کشورها در سال ۲۰۰۹، هفت مورد بوده است. به علاوه، سه اقتصاد در حال توسعه در زمره پنج کشور برتر دریافت کننده سرمایه گذاری مستقیم خارجی در جهان قرار گرفتند. ایالات متحده و چین موقعیت برتر خود را حفظ کردند، اما

برخی کشورهای اروپایی به رتبه پایین تری منتقل شدند و اندونزی برای نخستین بار در زمره بیست کشور اول قرار گرفت (نمودار شماره ۱).

نمودار(۱): جریان سرمایه گذاری مستقیم خارجی در ۲۰ کشور اصلی سرمایه گذاری در سالهای ۲۰۰۹ و ۲۰۱۰ (میلیارد دلار)

مأخذ: گزارش سرمایه گذاری جهانی، ۲۰۱۱

سرمایه گذاری مستقیم خارجی منبعی برای تامین سرمایه ، انتقال تکنولوژی و دانش فنی، ایجاد بازار، گسترش اشتغال، تربیت نیروی انسانی ماهر، افزایش کارایی تولید و رشد بهره وری ، گسترش پایه های اقتصادی - صنعتی و گسترش بازارهای سرمایه و سرمایه گذاری داخلی به ویژه برای کشورهایی که دارای نرخ پائین پس انداز هستند ، می باشد . در ایران سرمایه گذاری مستقیم خارجی عموماً این گونه تعریف میشود که لازم است سرمایه گذار خارجی حضور فیزیکی داشته باشد و با قبول مسئولیت مالی و پذیرش ریسک در سود و زیان ، احتمالاً کنترل و اداره واحد تولیدی را نیز مستقیماً در دست داشته باشد. به این ترتیب سرمایه گذار به طور مستقیم در اجرای فعالیت های تولید نقشی موثر دارد.

۳-۳- رفتار سیستم سیاستگذاری

فراگردهای سیاستگذاری می‌توانند از دیدگاه‌های گوناگونی نگریسته شوند. در تحقیق حاضر از دیدگاه رفتاری به این سیستم پرداخته می‌شود. در واقع تأثیری که جهانی شدن می‌تواند بر سیستم داشته باشد با رویکرد رفتار (مجموعه اقدام‌ها) سیستم به مثابه یک کل، بررسی می‌شود. اگر به طور خلاصه فراگرد خط‌مشی‌گذاری در سه مرحله برنامه ریزی، اجرا و کنترل در نظر گرفته شود، مطابق مطالعات انجام شده مشارکت جویی در مرحله برنامه ریزی، اعتماد زایی در مرحله اجرا، و تعهدپذیری سیستم در مرحله کنترل، به عنوان عوامل حیاتی موفقیت سیستم می‌توانند شناسایی شوند.

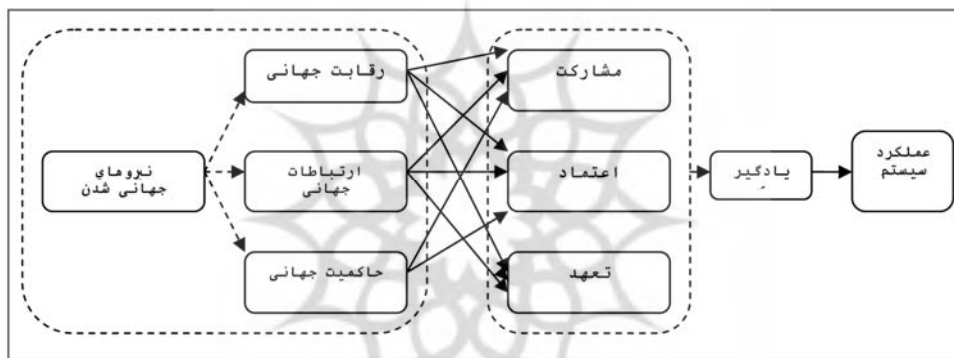
در تحقیق حاضر منظور از مشارکت جویی سیستم، نوعی تلاش آگاهانه و اعتقاد حکومت و بازیگران آن برای درگیر نمودن جامعه هدف، ذینفعان و به طور کلی شبکه خط‌مشی در برنامه ریزی (و همچنین اجرا و کنترل) فراگرد سیاستگذاری است. از آن جایی که مشارکت در برنامه ریزی بر سایر مراحل فراگرد خط‌مشی‌گذاری تأثیر زیادی دارد، این مشارکت اهمیت دو چندان می‌یابد؛ بدین معنی که مشارکت مستلزم نوعی اعتماد متقابل خصوصاً از جانب حکومت به شبکه، است و در ذات خود سطوح بالایی از تعهد را می‌طلبد (Abzug and Phelps, 1998:213) در بررسی آثار Barnard سه شرط را به عنوان شروط اساسی مشارکت نام می‌برد: اول سطح بالای اعتماد؛ دوم توازن توافق شده یا تغییر (انتقال) قدرت و اختیار؛ سوم توافق نامه کتبی بر تعهد به اهداف. همچنین به تعریف بانک جهانی از حکمرانی خوب مراجعه شود؛ (World Bank, 2006:6).

وجه دیگری از مشارکت جویی، یعنی اعتمادزایی در اجرای سیاست‌هاست که در این تحقیق با مفهوم به کارگیری ابزارهای داوطلبانه در مقابل ابزارهای اجباری در اجرای سیاست تعریف می‌شود. این امر به ویژه در حوزه سیاست‌های اقتصادی و بازرگانی همواره محل بحث و جدل میان نخبگان و دست‌اندرکاران بوده است و این سوال مطرح است که دولت از چه میزان ابزارهای اجباری و از چه میزان ابزارهای داوطلبانه برای اجرای خط‌مشی‌های تدوین شده بهره می‌جوید؟ فراگرد سیاستگذاری با مرحله نظارت و کنترل تکمیل می‌گردد و در واقع این مرحله با استفاده از سازوکار یادگیری، موجب ارتقای سطوح رفع مشکل عمومی می‌گردد. اما حلقه اتصال اصلی این چرخه به چرخه بعدی برای حل مساله عمومی، رفتاری است که سیستم سیاستگذاری از خود

بروز می‌دهند. به عبارت دیگر، پیامدهای حاصل از یک دوره چرخه خط مشی زمانی منجر به یادگیری و در نتیجه، بهبود مساله عمومی می‌شوند، که سیاستگذاران در قبال آنها تعهد داشته و پذیرند که مسئول وضعیت به وجود آمده هستند و در سطحی بالاتر پاسخگوی جامعه نیز باشند. بررسی رابطه همگرایی با نیروهای جهانی شدن و این سه سازه رفتاری توصیف شده برای سیستم در فرضیه‌های تحقیق حاضر بیان شده‌اند.

۳-۴- جمع بندی بررسی مبانی نظری

با توجه به موارد بیان شده درباره سیستم سیاستگذاری بازرگانی خارجی و نیروهای جهانی شدن و بر اساس طرح اولیه فرضیه‌های تحقیق می‌توان مدل نهایی پژوهش را بر اساس این یافته‌ها به شرح شکل زیر بیان نمود. از این مدل برای آزمون نهایی روابط مفروض در بررسی میدانی استفاده خواهد شد.

شکل (۴): مدل پیشنهادی تحقیق برای آزمون میدانی

۴- روش شناسی تحقیق

در مطالعه ای هن و همکارانش پارادایم‌های حاکم بر تفکر تحقیق اجتماعی را در دو پارادایم کلی تحقق‌گرایی و تفسیرگرایی خلاصه نموده‌اند (Henn et al, 2006:10). آنها با طرح دو سوال بنیادین «چه چیزی به مثابه دانش محسوب می‌شود» و «چگونه این دانش تحصیل می‌گردد»، معتقدند دو دیدگاه کاملاً واگرا در زمینه ماهیت دانش وجود دارند که عبارتند از:

پارادایم تحقق گرایی (که همراه است با استراتژی‌های پژوهشی کمی)؛
 پارادایم تفسیری (که همراه است با استراتژی‌های پژوهشی کیفی).
 تحقیق حاضر با لحاظ رهیافت‌های موجود پارادایم تحقق گرایی انجام شده است؛ یعنی در این تحقیق با استفاده از روش‌های کمی سنجش، سازه‌ها (متغیرها) کمی شده و مورد اندازه‌گیری واقع شده‌اند.

۱-۴- روش تحقیق

با توجه به اینکه تحقیق حاضر به دنبال کشف واقعیت موجود یا آنچه وجود دارد است، روش تحقیق از نوع زمینه یابی یا پیمایشی از مجموعه روش‌های تحقیق توصیفی است. به علاوه به واسطه اینکه رابطه میان متغیرهای پژوهش براساس هدف تحقیق تحلیل می‌گردد، روش تحقیق، همچنین از نوع همبستگی است (بازرگان و همکاران، ۱۳۸۸: ۹۳). به نظر می‌رسد از میان انواع روش‌های تحقیق، همبستگی نوع سوم، یعنی تحلیل ماتریس همبستگی یا کواریانس برای انجام تحقیق حاضر مناسب تر باشد. زیرا در این روش از تحلیل عاملی^۱ و مدل معادلات ساختاری^۲ برای توسعه تحلیل‌ها استفاده می‌شود (Sarmad et al, 2005: 96).

جهت استفاده از این فنون ملاحظات متداول درباره سنجش متغیرها، ابزار و روش گردآوری داده‌ها، جامعه و نمونه آماری و روش نمونه‌گیری، فنون و نرم افزارهای آماری برای تجزیه و تحلیل داده‌ها و آزمون فرضیه‌ها اعمال شده است.

۲-۴- اندازه‌گیری متغیرهای فرضیه‌های تحقیق

در تحقیق حاضر با توجه به فرضیه‌ها، همگرایی خط مشی گذاران با جهانی شدن، مشارکت جویی، اعتماد و تعهد خط مشی گذاران به عنوان متغیرهای تحقیق مورد بررسی قرار می‌گیرند. از دیدگاهی دیگر، متغیرهای تحقیق را می‌توان در قالب‌های متغیرهای مستقل، وابسته، تعدیل کننده، کنترل و مداخله گر نیز شناسایی نمود. با توجه به این که تحقیق حاضر از نوع همبستگی

1- Factor Analysis

2- Structural Equation Model

است، به جای متغیر مستقل از اصطلاح متغیر پیش بین و به جای متغیر وابسته از متغیر ملاک استفاده می‌شود (Sarmad et al, 2005: 43).

در تحقیق حاضر بهتر است به جای مستقل یا پیش بین خواندن متغیر همگرایی با جهانی شدن در فرضیه اصلی، آن را متغیرهای خصیصه‌ای تلقی کنیم. در فرضیه اول، همگرایی با جهانی شدن به عنوان متغیر مستقل و سازه‌های مشارکت جویی، اعتمادزایی و تعهدپذیری به عنوان متغیرهای وابسته و در نظر گرفته شوند.

۳-۴- روش و ابزار گردآوری داده‌ها

در تحقیق حاضر از ابزار پرسشنامه با مقیاس پنج گزینه‌ای لیکرت به عنوان ابزار اصلی گردآوری داده‌ها و از ابزارهای مصاحبه و مشاهده به عنوان ابزارهای مکمل و کمکی استفاده شده است. همچنین در تحقیق حاضر از روش آلفا برای سنجش پایایی تحقیق استفاده می‌شود. در مورد روایی تحقیق با استفاده از نظرات خبرگان و کارشناسان تلاش شده است تا حد امکان سنجش متغیرها به درستی صورت پذیرد. همچنین انجام پیش‌آزمون کمک‌شایانی به شناسایی روایی گویه‌ها نمود.

پس از انجام پیش‌آزمون و کسب اطمینان از روایی و پایایی ابزار، پرسشنامه نهایی با ۱۰۱ گویه استخراج گردید. در این پرسشنامه ۲۶ گویه مرتبط با سنجش سازه رقابت جهانی، ۱۰ گویه برای سنجش حاکمیت جهانی، ۱۱ گویه برای سنجش ارتباطات جهانی و مجموعاً ۴۷ گویه با آلفای محاسبه شده ۰/۹۰، و ۱۴ گویه برای سنجش مشارکت جویی، ۱۵ گویه برای سنجش اعتمادزایی و ۱۳ گویه برای سنجش تعهدپذیری به ترتیب با ضریب آلفا ۰/۹۴، ۰/۷۴ و ۰/۷۵ حاصل شدند.

برای توزیع پرسشنامه نیز پس از کسب حمایت و هماهنگی موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، یازده بخش مرتبط وزارت بازرگانی شناسایی و انتخاب شدند که عبارتند از: حوزه وزارت، معاونت بین‌الملل، سازمان توسعه تجارت، معاونت بازرگانی داخلی، معاونت طرح و برنامه ریزی، شرکت بازرگانی دولتی، سازمان حمایت از مصرف‌کنندگان و تولیدکنندگان، شرکت نمایشگاه‌های بین‌المللی، صندوق ضمانت صادرات، کشتیرانی جمهوری اسلامی ایران، مرکز ملی فرش. شرکت نمایشگاه‌ها به دلیل مشکلات مدیریتی در زمان توزیع پرسشنامه‌ها از نمونه تحقیق حذف گردید.

۴-۴- جامعه و نمونه آماری و روش نمونه گیری

با توجه به جامعه آماری این تحقیق که مدیران و کارشناسان ارشد وزارت بازرگانی هستند، که به روش نمونه گیری چند مرحله ای انتخاب شدند. حجم نمونه برای تحقیق حاضر با توجه به فرمول $n = (z^2 * s^2) / d^2$ برابر با ۹۶ خواهد بود که در این تحقیق ۱۰۰ در نظر گرفته می شود.

۵- تجزیه و تحلیل داده ها

۱-۵- اطلاعات مربوط به مشارکت کنندگان در تحقیق

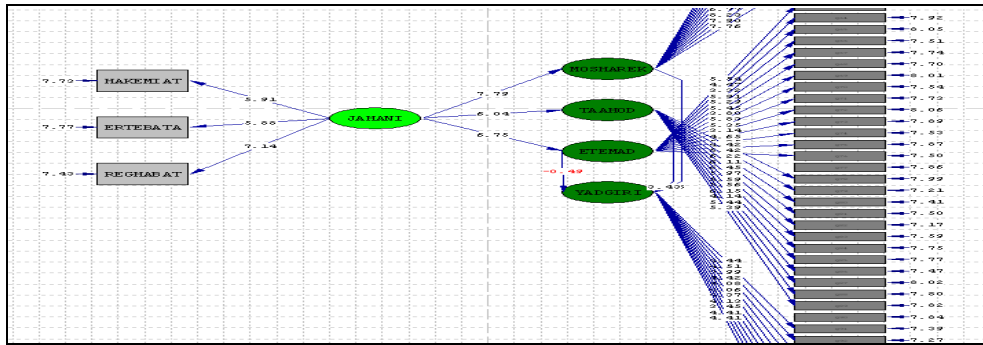
در بخش اول پرسشنامه تحقیق، سه دسته گویه هایی مطرح شده اند که اطلاعاتی را در مورد سطح تحصیلی، رشته تخصصی و سابقه کاری پاسخ دهندگان به دست می دهند. ترکیب درصدی سطح تحصیلات پاسخ دهندگان بدین صورت بود که، ۳۲/۴ درصد لیسانس و ۶۷/۶ درصد فوق لیسانس و بالاتر بوده اند. ترکیب درصدی رشته تحصیلی پاسخ دهندگان بدین صورت بود که، مدیریت ۳۳، اقتصاد ۱/۳۰، علوم سیاسی ۲/۹، مهندسی ۱۲ و سایر رشته ها ۲۱/۴ درصد بوده است. ترکیب درصدی سابقه کاری پاسخگویان بدین صورت است که (۱-۵) سال ۱۹ درصد، (۶-۱۰) سال ۳۹ درصد، (۱۱-۱۵) سال ۲۲ درصد و ۱۵ سال به بالاتر ۲۰ درصد بوده اند.

۲-۵- تحلیل استنباطی داده ها و استخراج مدل

با توجه به این که تعداد متغیرهای مشاهده شده^۱ (یا گویه های در نظر گرفته شده در پرسشنامه) نسبتاً زیاد است، شکل حاصل شده از خروجی نرم افزار لیزرل، قادر به نمایش کامل مدل در نظر گرفته شده نیست (شکل ۵). از این رو لازم است برای سادگی در استخراج مدل تحقیق و همچنین بهبود اثربخشی آن تحلیل عاملی انجام گیرد. جهت مشخص نمودن امکان انجام تحلیل عاملی لازم است که دو آزمون آماری KMO و بارتلت^۲ انجام شوند.

1- Observed

2- Bartlett

شکل (۵): خروجی اولیه نرم افزار لیزرل جهت استخراج مدل تحقیق

جدول (۳): نتایج آزمون KMO و کرویت بارتلت جهت امکانپذیری انجام تحلیل عاملی

سازه تعهدپذیری	سازه اعتمادزدایی	سازه مشارکت جویی	مقدار آماره KMO	
			کای دو	نتایج آزمون بارتلت
۰/۸۵۲	۰/۸۰۴	۰/۸۹۷	۸۳۸/۸۴۸	۶۴۸/۵۳۱
۷۸	۱۰۵	۹۱	درجه آزادی	۰/۰۰۰
۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	سطح معناداری	۰/۰۰۰

مطابق جدول (۳) مشخص می‌شود:

۱- آزمون KMO: بر اساس نتیجه آزمون KMO که مقدار آن در تمامی سازه‌های مورد بررسی در تحقیق، شامل سازه‌های مشارکت جویی، اعتمادزایی و تعهدپذیری بالاتر از ۰/۸۰ است، داده‌های مربوط به این متغیر قابل تقلیل به تعدادی عامل‌های زیر بنایی و بنیادی هستند.

۲- آزمون بارتلت: همچنین با توجه به نتایج آزمون بارتلت (مقدار کای دو) مشخص می‌شود که در تمامی سازه‌های مورد بررسی، مقادیر کای دو در سطح خطای کوچک تر از ۰/۰۱ معنی دار هستند. این امر نشان می‌دهد ماتریس همبستگی بین گویه‌ها، ماتریس همانی و واحد نیست. یعنی از یک طرف، بین گویه‌های داخل هر عامل بستگی بالایی وجود دارد و از طرف دیگر، بین گویه‌های یک عامل با گویه‌های دیگر، هیچ گونه همبستگی مشاهده نمی‌شود. از این رو می‌توان چنین نتیجه گرفت که ارتباط معنی داری بین گویه‌های این متغیر وجود دارد و امکان کشف ساختار جدید از داده‌ها ممکن می‌باشد.

در مورد سازه مشارکت جویی، با روش استخراج تحلیل مولفه اصلی و با روش چرخش

واریماکس با نرمال سازی جمعاً دو عامل استخراج شدند که از روی مفهوم و نام گویه‌های قرار گرفته شده در عامل مورد نظر، نام عامل شناسایی می‌شود. عامل‌های به دست آمده به ترتیب در گیر نمودن^۱ و شراکت دادن تعاملی^۲ هستند. ضمناً این دو عامل در حدود ۵۷ درصد واریانس مشارکت جویی در برنامه ریزی (تصمیم گیری) فراگرد سیاستگذاری تجاری را تبیین می‌کنند که در واقع این درصد روایی گویه‌های مشارکت در تصمیم گیری فراگرد سیاستگذاری را نشان می‌دهد. در مورد سازه اعتمادزایی نیز جمعاً سه عامل استخراج شدند که از روی مفهوم و نام گویه‌های قرار گرفته شده در عامل مورد نظر، نام عامل شناسایی می‌شود. عامل‌های به دست آمده به ترتیب مقررات زدایی شفاف^۳، خصوصی سازی رقابتی^۴ و طرح‌های حمایتی^۵ هستند. ضمناً این ۳ عامل در حدود ۵۴ درصد واریانس اعتماد در اجرای سیاست را تبیین می‌کنند که در واقع این درصد روایی گویه‌های اعتماد در اجرای سیاست را نشان می‌دهد. در نهایت در مورد سازه تعهدپذیری، جمعاً سه عامل استخراج شدند که از روی مفهوم و نام گویه‌های قرار گرفته شده در عامل مورد نظر، نام عامل شناسایی می‌شود. عامل‌های به دست آمده به ترتیب پاسخ گویی مسئولانه^۶، ارزیابی مستقل^۷ و نظارت عینی^۸ هستند. ضمناً این ۳ عامل در حدود ۶۴ درصد واریانس تعهد به پیامدهای سیاست را تبیین می‌کنند که در واقع این درصد روایی گویه‌های تعهد به پیامدهای سیاست را نشان می‌دهد.

۳-۵- آزمون فرضیه‌های تحقیق

همان‌طور که ذکر شد، در این مرحله ابتدا بین هر دو متغیر (بر اساس مدل مفهومی تحقیق) رابطه همبستگی اسپیرمن با کمک نرم افزار SPSS16 آزمون می‌شود و تنها اگر این رابطه موجود و معنی دار باشد، آنگاه با روش مدل سازی معادلات ساختاری، با کمک نرم افزار لیزرل^۹ رابطه علی

- 1- Communicative Involvement
- 2- Interactive partnership
- 3- Transparence Deregulation
- 4- Competitive Privatization
- 5- Promotion Programs
- 6- Responsible Accountability
- 7- Independent Assessment
- 8- Objective Monitoring
- 9- Lisrel

علی این دو متغیر آزمون می‌شود. همان طور که از خروجی نرم افزار لیزرل مشاهده می‌شود، مدل اصلی ارایه شده در حوزه‌های مرتبط با سیستم خط مشی تجاری به صورت زیر است (شکل ۶) که در آن روابط میان متغیرها و ضرایب هر یک از آنها ارایه شده است. سؤال اساسی این است که آیا این مدل، مدل مناسبی است؟ برای پاسخ بایستی آماره χ^2 و سایر معیارهای مناسب بودن برازش مدل مورد بررسی قرار گیرد.

با توجه به خروجی لیزرل، قسمت تخمین استاندارد مدل، مقدار χ^2 محاسبه شده برابر با ۱۳۱/۷۳ است، وجود نسبت پایین χ^2 به درجه آزادی (کمتر از ۳) نشان دهنده برازش مناسب مدل است. با نگاهی با نتایج خروجی لیزرل مشخص می‌شود مدل مفهومی تحقیق مدل مناسبی است چون که مقدار نسبت کای دو به درجه آزادی آن و مقدار RMSEA^۱ آن کم بوده و مقدار GFI^۲ و AGFI^۳ بالای ۸۰ درصد است.

$$\chi^2 = 131.73, df = 66, p - Value = 0.00000, RMSEA = 0.087$$

$$\text{Goodness of Fit Index (GFI)} = 0.88$$

$$\text{Adjusted Goodness of Fit Index (AGFI)} = 0.80$$

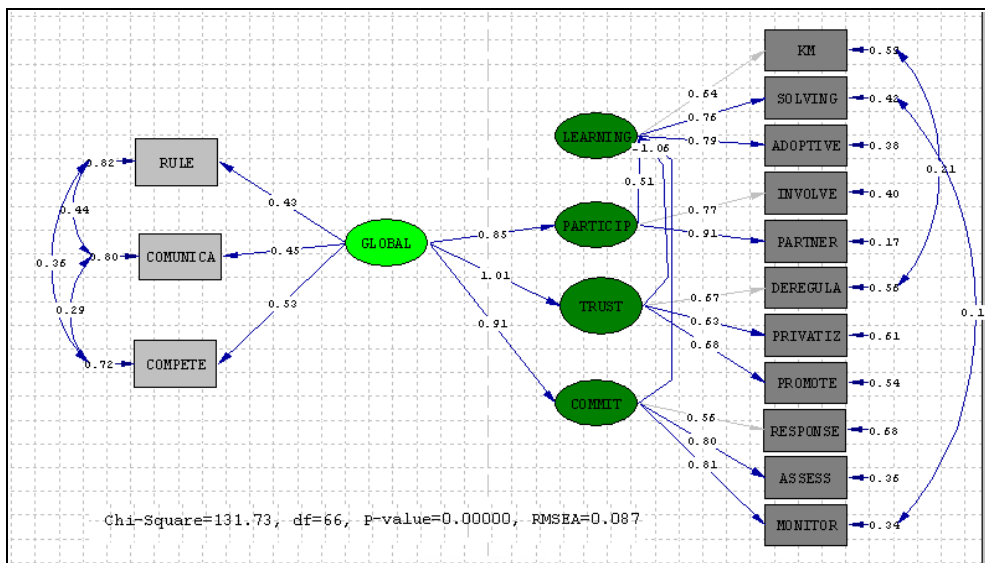
در مدل زیر و در ادامه علائم اختصاری ((comunica, rule)) و (compete) به ترتیب نشان از حاکمیت جهانی، ارتباطات جهانی و رقابت جهانی است و علائم ((global, learning))، ((trust, particip)) و (commit) به ترتیب نشان از جهانی سازی، یادگیری، مشارکت جویی، اعتماد زدایی و تعهد زدایی است و همچنین علائم ((Km, solving)), (adoptive), (involve), ((partner), (deregula), (privatiz), (promote), (response), (assess)) و (monitor) به ترتیب مدیریت دانش، حل مساله، تطابق پذیری، درگیر نمودن، شراکت دادن تعاملی، مقررات زدایی شفاف، خصوصی سازی رقابتی، طرح‌های حمایتی، پاسخ گویی مسئولانه، ارزیابی مستقل و

1- Root Mean Square Error of Approximation

2- Goodness of Fit Index

3- Adjusted Goodness of Fit Index

نظارت عینی هستند.

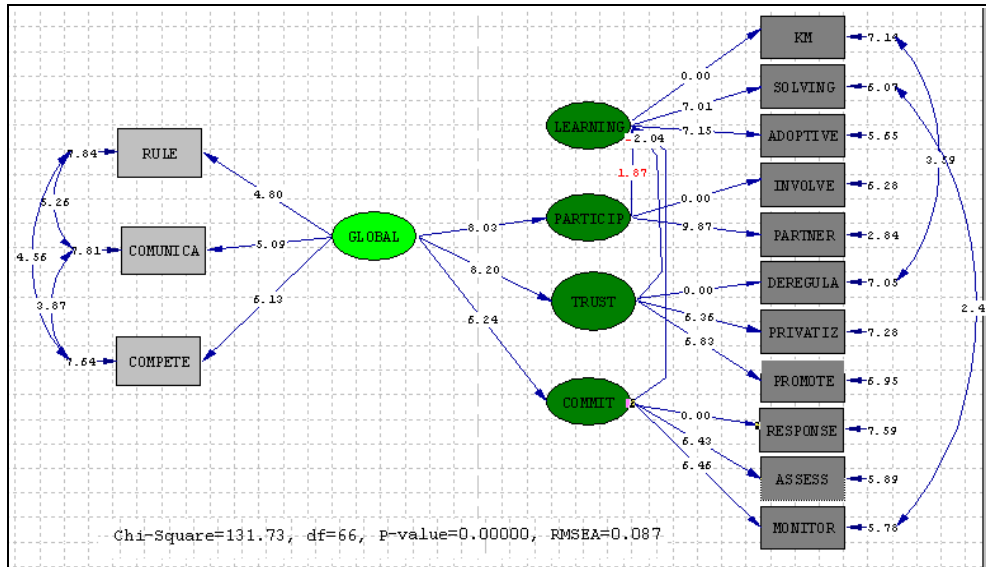
شکل(۶): خروجی مدل اصلی با استفاده از نرم افزار لیزرل در حالت استاندارد

خروجی بعدی قسمت معناداری ضرایب و پارامترهای به دست آمده مدل مفهومی تحقیق را نشان می دهد که تقریباً تمامی ضرایب عوامل به دست آمده معنادار شده اند. زیرا مقدار آزمون معناداری تک تک آنها از عدد ۲ بزرگ تر و از عدد (۲-) کوچک تر است.

جدول(۳): نتایج آزمون همبستگی میان همگرایی با نیروهای جهانی شدن و رفتار سیستم سیاستگذاری بازرگانی خارجی

رفتار سیستم	جهانی شدن	آزمون همبستگی اسپیرمن	
۰/۵۱۳	۱/۰۰۰	ضریب همبستگی	جهانی شدن
۰/۰۰۰	-	سطح معناداری	
۱۲۳	۱۲۹	تعداد نمونه	
۱/۰۰۰	۰/۵۱۳	ضریب همبستگی	رفتار سیستم
-	۰/۰۰۰	سطح معناداری	
۱۲۶	۱۲۳	تعداد نمونه	

همبستگی ها در سطح معنی داری $P \leq \dots$ است..

شکل (۷): خروجی مدل اصلی با استفاده از نرم افزار لیزرل در حالت معنی داری

مدل حاصل شده توسط خروجی نرم افزار لیزرل در کنار نتایج جدول همبستگی اسپیرمن (که به عنوان نمونه فقط در مورد فرضیه اصلی آورده شده است)، نشان می‌دهند کلیه روابط مطرح شده در فرضیه‌های تحقیق مورد تایید بوده‌اند و رابطه‌های مفروض، همگی معنی دار هستند.

۶- بحث و نتیجه گیری

همان طور که در ادبیات تحقیق ذکر گردید، بررسی سیستم‌های سیاستگذاری در حوزه‌های مختلف اقتصادی، سیاسی و فرهنگی هر جامعه‌ای می‌تواند رویکرد مناسبی جهت مذاقه در میزان توفیق مدیریت راهبردی جامعه باشد. در این تحقیق نیز سیستم سیاستگذاری تجاری در جامعه ایران به مثابه یکی از مهم ترین زیربخش‌های حوزه اقتصادی مورد مطالعه قرار گرفت. بر اساس مطالعات قبلی و همچنین این تحقیق می‌توان به وضوح تأثیر نیروهای جهانی شدن را بر عواملی از قبیل صادرات، واردات و سرمایه گذاری خارجی دید. نتایج تحقیق نشان داد رویکرد راهبردی سیاستگذاران جامعه می‌تواند بر رفتار سیاستگذاری ایشان تأثیر معنی داری داشته باشد.

جدول (۴): خلاصه‌ای از راهکارهای اجرایی در همگرایی و تعامل با نیروهای جهانی شدن برای وزارت

بازرگانی

راهکار اجرایی	پیشنهاد	ردیف
<p>تمرکز فراگرد خط مشی گذاری تجاری با رویکرد توسعه صادرات؛ توجه به جایگاه کشور در تقسیم کار جهانی و شناسایی مزیت‌های نسبی ملی در تولید کالاها و خدمات؛ حداقل نمودن دخالت دولت در تنظیم قیمت‌ها و سازوکار عرضه و تقاضا؛ حذف تدریجی موانع تعرفه ای؛ حداقل کامل موانع تعرفه ای؛ برنامه ریزی برای خصوصی سازی رقابتی در مورد همه صنایع دولتی که محصولات غیرضروری تولید می‌کنند نظیر خودروسازی، پتروشیمی، صنایع معدنی، بانکی، بیمه‌ای و مانند اینها؛ تخصیص تسهیلات و سرمایه گذاری در صنایعی که اولاً دولتی نیستند؛ ثانیاً پتانسیل صادراتی دارند، نظیر صنایع تولید و فراوری در بخش کشاورزی، فرش، خدمات فنی و مهندسی، پتروشیمی؛ پیگیری جدی مذاکرات پیوستن به WTO؛ آزادسازی اقتصاد در ابعاد گوناگون تجاری، مالی، ارزی و سرمایه‌ای در میان مدت و بلند مدت؛ کاهش سهم تولیدات دولتی در GDP با کاهش هزینه‌های دولت در مواردی نظیر واگذاری شرکت‌های دولتی به صورت رقابتی؛ جلب سرمایه گذاری (مستقیم) خارجی با ارایه تسهیلات ارزشمند نظیر حق مالکیت زمین، جابجایی آزادانه اصل و فرع سرمایه و پرهیز از نگاه امنیتی به سرمایه گذار خارجی؛ پذیرش رویه‌ها و استانداردهای بین المللی و جهانی و سازمان تجارت جهانی در تنظیم خط مشی ها، قوانین و مقررات بانکی و بیمه ای؛ فراهم نمودن زمینه‌های حضور صنایع بخش غیردولتی در بازارهای جهانی از طریق سازوکارهای دیپلماتیک و الزام وزارت امور خارجه و سایر سازمان‌های مرتبط در همکاری همه جانبه با بخش خصوصی؛ الگوگیری از کشورهایی نظیر کره جنوبی، تایوان، هنگ کنگ، مالزی، اندونزی، هند، چین، برزیل، ترکیه و مانند این‌ها در توسعه تجارت.</p>	<p>همگرایی حداکثری با نیروهای اقتصادی جهانی شدن</p>	۱
<p>آگاه سازی و تعامل نزدیک وزارت بازرگانی و سایر نهادهای اقتصادی با نهادهای امنیتی و نظامی در مورد ابعاد جهانی پدیده امنیت و لزوم همکاری همه کشورها در برقراری آن؛</p>	<p>همگرایی نسبی با نیروهای سیاسی جهانی شدن</p>	۲

همچنین نشان داده شد که، جهانی شدن بر ابعاد گوناگون اقتصادی، سیاسی و فرهنگی دارای

تأثیر معناداری است و پتانسیل لازم را جهت شکل دهی به زیرساخت‌های سیاستگذاری، اعم از انسانی و مادی و (غیرانسانی) دارد.

ادامه جدول (۴): خلاصه‌ای از راهکارهای اجرایی در همگرایی و تعامل با نیروهای جهانی شدن برای وزارت

بازرگانی

<p>ارایه وجهه‌ای مطلوب و با ثبات از اوضاع امنیتی کشور و تقلیل مجادلات و نزاع‌های سیاسی مخرب نظیر برخوردهای خشن با مقامات و مسئولان دولت‌های گذشته، روزنامه نگاران، فعالان اقتصادی و مردم</p> <p>تدوین خط مشی‌ها و قوانین لازم مبنی بر پرهیز سازمان‌ها و نهادهای نظامی و امنیتی از مداخلات در امور اقتصادی و بازرگانی و به طور کلی تفکیک این دو حوزه از یکدیگر؛ پرهیز از نگرش توطئه محور در تدوین خط مشی‌های تجاری و تلاش برای برقراری روابط تجاری با کشورهای توسعه یافته به ویژه دولت ایالات متحده امریکا؛</p> <p>درگیر نمودن و مشارکت دادن سازمان‌های بین دولتی مشروع به ویژه وابستگان سازمان ملل نظیر صندوق بین المللی پول، بانک جهانی و شورای امنیت، سازمان تجارت جهانی در تصمیم گیری‌های راهبردی تجاری به صورت برگزاری جلسات مشاوره‌ای منظم، ارجاع برخی از دعاوی مهم به این نهادها.</p>	<p>همگرایی نسبی با نیروهای سیاسی جهانی شدن</p>	<p>۲</p>
<p>بهبود زیرساخت‌های اطلاعاتی و ارتباطاتی نظیر افزایش پهنای باند، پرهیز از بروز اختلالات در این سیستم‌ها با همکاری نزدیک با سازمان‌های مرتبط؛</p> <p>تعاملات ویژه با نهادهای فرهنگی به ویژه نهاد روحانیت و تلاش برای فراهم نمودن زمینه‌های توسعه مذهبی در تجارت خارجی؛</p> <p>اعتقاد به ایجاد فضای گفتگو و تعامل میان فرهنگ‌های گوناگون و احترام به ارزش‌ها و باورهای دیگر اقوام و ملل در تجارت خارجی.</p>	<p>همگرایی نسبی با نیروهای فرهنگی جهانی شدن</p>	<p>۳</p>

همچنین نشان داده شد نیروهای رقابت جهانی، حاکمیت جهانی و ارتباطات جهانی به ترتیب در حوزه‌های اقتصادی، سیاسی و فرهنگی توانسته‌اند چالش‌ها و فرصت‌های بالقوه‌ای را در ابعاد مختلف مدیریتی جامعه حاصل نمایند و عوامل تأثیر گذار بر تصمیم گیری‌های مدیریتی می‌باشند. همچنین نتایج تحقیق نشان داد نیروهای جهانی شدن، می‌توانند بر رفتار سیستم سیاستگذاری بازرگانی خارجی موثر باشند. جهانی شدن بر رفتار سیستم سیاستگذاری در مراحل گوناگون برنامه ریزی، اجرا و کنترل و ارزیابی تأثیر داشته و به شکل رفتارهای مشارکت جویانه، اعتمادزا و تعهد پذیرتر در می‌آورد. به بیان دیگر، جهانی شدن در تعیین حوزه خط مشی گذاری در فرایند سیاستگذاری موثر بوده و نقش بازیگران حکومتی را محدود تر می‌نماید و این امر به صورت متغیرهای چون، بهبود مشارکت شبکه خط مشی در برنامه ریزی‌ها، افزایش به کارگیری

ابزارهای داوطلبانه و کاهش استفاده از ابزارهای اجباری در اجرای سیاست‌ها می‌تواند تعبیر گردد که این رویه در تحقیق حاضر به شکل ارتقا سطح اعتماد تعریف شد. به علاوه نشان داده شد نیروهای جهانی شدن بر میزان تعهد سیستم سیاستگذاری در برابر پیامدهای تصمیم‌گیری‌ها، موثر هستند و باعث ارتقای سطوح مسئولیت‌پذیری و پاسخ‌گویی می‌شوند. جهت تشریح بیشتر این نتایج در قالب پیشنهادهایی به شرح ذیل ارائه می‌شوند. این پیشنهادها، در سطوح وزارت بازرگانی، دولت و حاکمیت عالی جمهوری اسلامی ایران قابلیت اجرایی دارند.

References:

- 1- Abzug Rikki and Susan Phelp. (1998). Everything old is new again: Barnard's legacy- lessons for participative leaders. *Journal of Management Development*, Vol.17, No.3.
- 2- Alvani, Mehdi Sharif-Zadeh and Fattah. (2008). *Process of public investment policy*, Tehran Allameh Tabatabai University Press, fifth edition. Listen, (In Persian).
- 3- Bazargan, Abbas and zohreh sarmad. (2009). *Research Methods' in Behavioral science*, Tehran, Agah pub, page 93-188, (In Persian).
- 4- Dror, Y. (1989). *Public Policymaking Reexamined*, second edition (first edition: 1968), New Brunswick, N.J.: Transaction Publishers.
- 5- Henn Matt, Mark Weinstein and Nick Foard. (2006). *A Short Introduction to Social Research*, London: Sage.
- 6- Howlett, M. and M. Ramesh. (2003). *Studying Public Policy: Policy Cycles and Policy Subsystems*. Second edition, Ontario: Oxford University Press.
- 7- <http://data.worldbank.org/indicator>, (2010).
- 8- Hupe, Peter L. and Hill, Michael J. (2006). "The Three Action Levels of Governance: Re-framing the Policy Process Beyond the Stages Model", *Hand Book of Public Policy*, Edited by B. Guy Peters and John Pierre, London: SAGE Publications.
- 9- Lasswell, H.D. (1971). *A Pre-View of Policy Sciences*, New-York: American Elsevier Publishing Company, Inc.
- 10- Parsons W. (1995). *Public Policy: An Introduction to the Theory and Practice of Policy Analysis*, Cheltenham, UK: Edward Elgar.
- 11- Poor Moghim, Seyed Javad. (2002). *Theories and Policies of Commerce*, Tehran, Naei publishing, Sixth Edition, (In Persian).
- 12- Sarmad, Z., A. Bazargan, and Elahe Hejazi. (2005). *Research methods in behavioral sciences*, Tehran, Agah Publications, tenth edition, (In Persian).
- 13- World Bank. (2006). *a Decade of Measuring the Quality of Governance: Governance Matters*, The International Bank for Reconstruction and Development, Washington, DC.
- 14- World Investment Report. (2011). CHAPTER 2, Regional Investment Trends.